

VEKÂLET SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ**Ahmet BÜLTER¹****ÖZET**

Sona erme, vekâlet sözleşmesinin bir tasfiye ilişkisine dönmesi anlamına gelir. Sona erme sebeplerinden birinin ortaya çıkması halinde, vekâlet ilişkisi bir tasfiye ilişkisi haline dönüşür.

Vekâlet sözleşmesini sona erdiren sebeplerin bir kısmı tüm sözleşmelere özgü nedenler, bir kısmı ise sadece vekâlet sözleşmesine özgü nedenlerden oluşmaktadır. Diğer tüm sözleşmeler gibi vekâlet sözleşmesini de sona erdiren genel nedenler; ifa, ibra, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, imkânsızlık, takas, zamanaşımı, yenileme ve sürenin dolmasıdır. Vekâlete özgü sona erme sebepleri ise; geri alma (azil ve istifa), ölüm, ehliyetsizlik ve iflâstır.

Anahtar Sözcükler: Hukuk, Sözleşme, Vekâlet Sözleşmesi

THE ENDING OF PROXY CONTRACT**ABSTRACT**

The ending means proxy contract is transformed in to liquidation. When one of the ending reasons appears, it transforms in to liquidation.

One part of ending reasons is peculiar to all of the contracts; other part of the ending reasons is peculiar to proxy contract. Performance, release, concurrence of the status of debtor and creditor in the same person, impossibility, barter, lapse of time, renewal, and finish the time are general reasons of the proxy contract as if the all contracts. Dismissal, resignation, death, non-ability, and bankruptcy are peculiar reasons to proxy contract.

Keywords: Law, Contract, Proxy Contract

1. KONUNUN TAKDİMİ VE SINIRLANDIRILMASI

İş görme sözleşmelerinin hemen hemen hepsinde ortak olan nokta; taraflardan birinin (iş görenin), diğer tarafa (iş sahibine) karşı daima bir iş görme borcu altına girmesi ve onun bu borcunu, iş görme olarak nitelendirdiğimiz bir faaliyette bulunmak suretiyle ifa etmesidir. İşte bundan dolayı iş görme sözleşmeleri arasında büyük oranda benzerlik vardır ve bu sözleşmeleri birbirinden ayırdetmek çoğu kez önemli güçlükleri beraberinde getirmektedir.

Bir iş görme borcu doğuran sözleşme olan vekâlet sözleşmesi, BK m. 386-398 arasında, “tarifi, teşekkülü, hükümleri, vekâletin hitamı” şeklinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Borçlar Kanunu’nda tanımlanmış olan vekâlet sözleşmesi, bir iş görme borcu doğuran sözleşmedir. BK m. 386’e göre “Vekâlet, bir akiddir ki onunla vekil, mukavele dairesinde kendisine tahmil olunan işin idaresini veya tekabül eylediği hizmetin ifasını iltizam eyler. Diğer akidler hakkındaki kanuni hükümlere tabi olmayan işlerde dahi, vekâlet hükümleri cari olur. Mukavele veya teamül varsa, vekil ücrete müstehak olur”. Bu hüküm doktrinde şöyle bir tanımlanmaktadır: “Vekâlet sözleşmesi, vekilin sözleşme ile yükümlendiği işi

¹ Türk Telekomünikasyon A.Ş. Hukuk Müşaviri, Aydınlikevler/Ankara, ahmetbulter@yahoo.com.tr

yönetmeyi ya da hizmet ifasını borçlandığı ve bu iş görmenin kanun hükümleriyle düzenlenen akitlerden herhangi birinin konusuna girmediği, buna karşılık ancak sözleşme veya teamül olan durumlarda ücrete hak kazandığı, bir iş görme borcu doğuran sözleşmedir” (Karahasan, 2002: 965; Yavuz, 2002: 554).

Bir iş görme borcu doğuran sözleşme olan vekâletin en önemli özelliği, güven unsurunun ağır basmasıdır. Vekâlet sözleşmesi roma hukukundan bu yana itibarın, güvenin, sadakatin önem arz ettiği sözleşmelerden sayılmıştır (Akıncı, 1998: 2). Gerçekten de Roma hukukunda vekâlet sözleşmesinden doğan borçların ifa edilmemesi, şerefsizlik sayılmış ve şerefsiz sayılan kişilerin hak ehliyeti kısıtlanmıştır (Akıncı, 1998: 2). Vekâlet sözleşmesinde bu derece yoğun etkilere sahip güven unsurunun uzantılarını, bugünkü hukukumuzda da görebilmekteyiz. BK m. 396/1’de “Vekâletten azil ve ondan istifa her zaman caizdir” hükmü ile güven unsurunun yok olması halinde, tarafların bu sözleşmeye kolayca son verebilecekleri düzenlenmiştir. Bu özelliğiyle vekâlet sözleşmesi, tarafların kolayca sona erdirebileceği, Borçlar Kanunu’nun en gevşek yapıları sözleşmelerindendir (Tandoğan,1987: 355; Akgün, 1953: 1397; Köteli, 1985: 80). Bu özelliği, vekâlet sözleşmelerini diğer iş görme sözleşmelerinden kolayca ayırır.

Vekâlet sözleşmesini diğer sözleşmelerden ayıran sona erme sebepleri olduğu gibi, tüm sözleşmeleri sona erdiren sebepler de vekâlet sözleşmesini nihayetlendirir.

Bu çalışmada öncelikle borç ve borç ilişkisini sona erdiren sebepler ve bu açıdan vekâleti sona erdiren genel sebepler üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ilerleyen kısmında vekâlete özgü sona erme sebepleri ele alınmıştır.

2. BORCU VE BORÇ İLİŞKİSİNİ SONA ERDİREN GENEL SEBEPLER

2.1 Genel Olarak

Sona erme, vekâlet sözleşmesinin bir tasfiye ilişkisine dönmesi anlamına gelir (Hatemi ve diğer., 1992: 438; Akıncı, 1998: 44). Sona erme sebeplerinden birinin ortaya çıkması halinde, bu andan itibaren vekâlet ilişkisi, bir tasfiye ilişkisi haline dönüşür (Akıncı, 1998: 44). Vekâlet sözleşmesini sona erdiren genel sebepler, diğer sözleşmelerde de karşımıza çıkar.

Geniş anlamda borç ilişkisini sona erdiren genel sebepler fesih, dönme, geri alma ve iptaldir. Geniş anlamda borcu sona erdiren sebepler, bütün olarak borç ilişkisini sona erdirirler (Eren, 2001: 1245; Tekinay ve diğer.,1993: 984). Böylece sözleşme ortadan kalkar. Buna karşılık dar anlamda borcu sona erdiren sebepler; ifa, ifa imkânsızlığı, ibra, süreli sözleşmelerde sürenin dolması, yenilme, takas, zamanaşımı ve borçlu ve alacaklı sıfatlarının birleşmesidir. Dar anlamda borcu sona erdiren sebepler, borç ilişkisini değil, bu ilişkiden doğan çeşitli halleri sona erdirirler (Eren, 2001: 1250; Tekinay ve diğer., 1993: 1318). Borç ilişkisinden doğan tüm borçlar sona ermişse, kural olarak borç ilişkisi ve dolayısıyla da sözleşme sona erer.

Geniş anlamda borç ilişkisini sona erdiren sebepler arasında yer alan fesih, dönme ve iptal, vekâlet sözleşmesinde uygulama alanı bulamazlar (Buz, 1998: 89; Akıncı, 1998: 46). Zira vekâlet sözleşmesinde tarafların diledikleri zaman sözleşmeyi sona erdirmelerini sağlayan geri alma (azil ve istifa) hakkı vardır. Geri almada tarafların haklı bir sebep göstermelerine veya belli bir süre beklemelerine gerek yoktur. Bu nedenle geri alma hakkı varken tarafların azil veya istifaya gitmeleri düşünülemez. Zira, geri alma hakkını kullanmaları her zaman

tarafların lehinedir. Ayrıca sözleşmede dönme hakkının kullanılabilmesi için dengelerin sarsılması gerekmekte ve önceden ihbar, ihtar vb ön şartlara ihtiyaç duyulmaktadır. Oysa vekâlet sözleşmesindeki geri alma hakkının kullanılabilmesi için bunların hiçbirine gerek yoktur. Tüm bu sebeplerle vekâlet sözleşmesinde fesih, dönme ve iptal yerine geri alma hakkının kullanılması, taraflar için daha olumlu sonuçlara yol açmaktadır (Tandoğan, 1987: 607).

Aşağıda vekâlet sözleşmesinde borç ve borç ilişkisini sona erdiren genel sebepler kısaca incelenmiştir.

2.2 İfa

Bir borcu sona erdiren en doğal sebep ifadır. İfa kural olarak borç ilişkisini değil, bu ilişkisinin kapsadığı çeşitli borçları sona erdirir (Eren, 2001: 1245; Tandoğan, 1987: 609). Zira sürekli borç ilişkilerinde ifa ile borç ilişkisi değil, bu ilişkideki çeşitli borçlar sona erer. Ancak, borç ilişkisinin tek edimden ibaret olması halinde ifa, borç ilişkisini de sona erdirir (Eren, 2001: 901; Tekinay ve diğer.,1993: 1009).

Geçerli bir ifadan söz edebilmek için ifanın, ifa modalitelerine uygun olarak yapılması gerekir. İfa modaliteleri; ifanın taraflarını, konusunu, zamanı ve yerini ifade etmektedir. Buna göre ifanın bunu yapmaya yetkili kişi tarafından kabule yetkili kişiye, kararlaştırılan yer ve zamanda ve yine sözleşmeye uygun biçimde yapılması gerekmektedir.

Vekâlet sözleşmesi, tarafların sözleşmeden doğan tüm edimlerini gereği gibi ifa etmeleri ile sona erer. Adı geçen sözleşmede vekilin borcu sonuç borcu olmadığı için, arzulanan sonucun ortaya çıkıp çıkmaması önemli değildir. Vekil kendisinden beklenen dikkat ve özeni göstererek işini yapmışsa, sorumluluğu söz konusu olamaz.

Vekilin borcunu gereği gibi ifa etmiş sayılabilmesi için, kendisine verilen işi bizzat yapmış olması gerekmektedir. Vekâlet sözleşmesinde vekilin şahsı önem taşıdığından, iş görme borcunun bir başkası tarafından yapılmasına kural olarak izin verilmemiştir (BK m. 390/3). Ancak, bazı istisnai hallerde, vekilin işi başkasına gördürmesi mümkündür. Gerçekten de, vekilin şahsının önemli olmadığı ve şartların kendi yerine başkasını koymasına uygun olduğu durumlarda, vekil işi başkasına gördürebilir. Vekilin kendi yerine başkasını koyması iki şekilde olabilir: Alt vekâlet ve ikame vekâlet. Ayrıca vekilin üstlendiği edimi ifa için yardımcıları kullanabilmesi mümkündür. Alt vekil, ikame vekil veya yardımcının yapmış olduğu ifa, vekili borcundan kurtarır. Ancak böyle bir durumda vekilin yerine ifada bulunan kişilerin de gerekli dikkat ve özeni göstermiş olmaları gerekir.

Birlikte vekâlette gereği gibi ifadan söz edebilmek için vekillerin tamamının ifaya katılmış olması gerekir (BK m. 390/3). Geçerli bir sebep olmadan vekillerden birinin ifaya katılmamış olması, sözleşmeye aykırılık sayılır (BK m. 395/1).

Vekil borcunu ifa ederken ifa modalitelerine uygun davranmaz veya gerekli özeni göstermezse, borcunu gereği gibi ifa etmiş sayılmaz. İfa etmeme borcu kendiliğinden sona erdirmez (Akıncı, 1998: 60). Vekilin borcunu ifa etmemesi halinde, aleyhine ifa davası açılabilir. İfa edilmeme halinde vekil sözleşmeyi sona erdirmek istiyorsa geri alma hakkını kullanmalıdır.

Vekilin borcunu gereği gibi yerine getirmiş ve istenilen sonuç ortaya çıkmışsa, vekilin özen yükümü yerine getirilmiştir görüşü yerinde bir görüş değildir (Akıncı, 1998: 139). Zira edimin yerine getirilmiş olmasına rağmen özen gösterilmemişse, müvekkil ya da üçüncü bir

şahsın zarar görebilmesi mümkündür. Sözelimi ameliyat yapan bir hekim steril malzeme kullanmışsa, ameliyat başarılı geçse bile hastanın bulaşıcı bir hastalığa yakalanması ihtimali vardır. Böyle bir durumda hekim edimini gereği gibi ifa etmiş olmasına rağmen, gerekli özeni göstermediği için sorumludur (Akıncı, 1998: 139).

Vekil edimini gereği gibi yerine getirmiş olsa bile, sadakat yükümüne aykırı davranmışsa bundan sorumlu olur (Tandoğan, 1987: 409; Akıncı, 1998: 139). Vekil, müvekkilin sırrını saklamamış ya da onunla rekabet etmişse, edimini gereği gibi yerine getirmiş olsa bile bundan sorumlu olur.

Vekil borcunu gereği gibi ifa etmemesi durumunda, borç yeniden görülebilen bir iş niteliğinde ise, müvekkil bunun tekrar ifa edilmesini isteyebileceği gibi, borcun tazminini de isteyebilir (Akıncı, 1998: 141; Eren, 2001: 1019).

Vekâlet sözleşmesinde vekilin şahsı önemli olduğundan, kural olarak edimi, yalnız o şahıs yerine getirebilir. Müvekkilin rızasıyla vekil yerine üçüncü bir kişinin de edimi yerine getirebilmesi mümkündür (BK m. 391/1,2). Ancak vekilin dışında bir başkasının edimi ifa etmesinin mümkün olmadığı hallerde, üçüncü bir kişinin ifayı yerine getirmesi caiz değildir.

2.3 İbra

İbra; alacaklı ile borçlunun, aralarındaki borcu kısmen veya tamamen ortadan kaldırmaya yönelik olarak yapmış oldukları sözleşmedir (Turanboy, 1998: 26; Eren, 2001: 1257; Tekinay ve diğer., 1993: 1319; Akıncı, 1998: 63). Bu sözleşme ile alacaklı alacağından vazgeçmekte, borçlu da bunu kabul etmektedir. İbra dar anlamda borcu sona erdiren bir sözleşmedir. Taraflar borcu değil borç ilişkisini ortadan kaldırmak istiyorlarsa, bozma (ikale) sözleşmesi yapmalıdırlar (Eren, 2001: 1258). Bozma sözleşmesi, tarafların aralarındaki sözleşme ilişkisini sona erdirmek amacıyla yeni bir sözleşme yapmaları ve bu sözleşmeyle karşılıklı olarak alacak ve borçlarından vazgeçmeleridir. Bozma sözleşmesi ile taraflar sözleşmenin yapılmasından önceki durumun tekrar kurulmasını amaçlamaktadırlar (Eren, 2001: 1246; Tekinay ve diğer., 1993: 1317). Bozma kural olarak geçmişe etkili sonuçlar doğurur.

İş görme sözleşmelerinin ibra yoluyla sona erdirilebilmeleri karşılaşılabilecek bir durum iken, vekâlet sözleşmelerinde ibranın uygulanması pek başvurulan bir yol değildir (Tandoğan, 1987: 610). Zira vekâlet sözleşmesinde tarafların geri almak suretiyle her zaman sözleşmeyi sona erdirebilmeleri mümkündür. Ancak taraflar bu yola sözleşmeden doğan borçlarını sona erdirmek amacıyla gidebilirler. İbra borcu sona erdiren bir sebep olduğu için, müvekkilin vekili ibra etmesi halinde, vekilin iş görme borcu sona erer. Vekâlet sözleşmesinin ibra ile sona erdirilebileceği kararlaştırırken, alınanların geri verilmesi ve müvekkile hesap verilmesi borçlarının devam edeceği kararlaştırılabilir (Akıncı, 1998: 136).

2.4 Alacaklı ve Borçlu Sıfatlarının Birleşmesi

BK m. 116'ya göre alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi borcu sona erdirir. Borcun sona ermesiyle beraber ona bağlı haklar da sona erer. Buradaki sona erme geniş anlamda sona ermedir, başka bir deyişle borç ilişkisinin sona ermesidir. Alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi haline, genellikle külli halefiyet hallerinde rastlanmaktadır (Akıncı, 1998: 66; Eren, 2001: 1256).

Vekâlet sözleşmesinde alacaklı ile borçlu sıfatlarının birleşmesi ancak istisnai hallerde olabilmektedir. Zira müvekkilin vekilden alacağı temlikî caiz olmayan alacak olduğundan, vekâlet sözleşmesinde bu yolla alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi mümkün değildir. Bu durum ancak ölüm yoluyla küllî halefiyet halinde ortaya çıkabilmektedir. Bunun için müvekkilin ölümü halinde vekilin onun mirasçısı olması ve ölüme rağmen vekâlet sözleşmesinin devam etmesi gerekir (Tandoğan, 1987: 611).

2.5 İmkânsızlık

Bir sözleşmenin geçerli olabilmesi için edimin imkânsız olmaması gerekmektedir. Başlangıçtaki imkânsızlık BK m. 20 gereğince sözleşmeyi butlan ile sakatlar.

Sözleşmeyi bâtil hale getiren başlangıçtaki imkânsızlık, objektif imkânsızlıktır (Eren, 2001: 96; Tekinay ve diğer., 1993: 1208). Objektif imkânsızlık için edimin ifasının yalnız borçlu için değil, herkes için mümkün olmaması gerekmektedir (Eren, 2001: 302; Tekinay ve diğer., 1993: 1208; Akıncı, 1998: 61). Buna karşılık edim üçüncü kişiler tarafından yerine getirilebiliyorsa objektif imkânsızlık değil, borçlunun subjektif imkansızlığı söz konusu olur. Bununla birlikte, borçlunun şahsının önemli olduğu edimlerde, imkânsızlık objektiftir. Zira şahsa sıkı sıkıya bağlı edimlerde, edim borçlu dahil kimse tarafından yerine getirilemez hale gelmiştir.

İmkânsızlığın maddî ya da hukukî olması önemli olmayıp, objektif olması yeterlidir. İmkânsızlığın sonradan ortaya çıkması halinde ise, borçluya isnad edilemeyen, objektif imkânsızlık halinde, borçlunun borcu sona erer (BK m. 117). Edimin imkânsız hale gelmesinde vekilin kusuru varsa, vekil BK m. 96ve diğer. göre tazminat ödemekle yükümlü hale gelir. Vekâlet sözleşmesinde objektif imkânsızlıkta vekilin kusuru yoksa, vekil borcundan kurtulur.

Vekâlet sözleşmesinde tarafların şahsı önem taşıdığından, sözleşmenin taraflarında ortaya çıkan imkânsızlık da objektif imkânsızlıktır (Akıncı, 1998: 62).

Vekâlet sözleşmesinde sonraki imkânsızlık ile ilgili özel bir kural bulunmadığından, BK m. 117 hükümlerine göre sorunu çözmek gerekir. Ücretli vekâlette iş görme borcunun imkânsız hale gelmesi ile vekil, borcu ifa etmekten kurtulduğu gibi müvekkilden ücret alacağı da talep edemez ve önceden almış olduğu şeyleri de iade etmek zorunda kalır. Ücretsiz vekâlette ise hasar müvekkile ait olur (Hatemi ve diğer., 1992: 439; Akıncı, 1998: 145).

2.6 Takas

BK m. 118/1'e göre takas; muaccel, karşılıklı ve aynı cinsten borçların mahsup edilmek suretiyle sona erdirilmesidir (Aral, 1994: 1; Tekinay ve diğer., 1993: 1012). Takas yoluyla borcun sona erdirilebilmesi için takas edilecek alacaklar muaccel, karşılıklı ve aynı nitelikte olmalıdırlar. Vekâlette şahıs önemlidir ve şahsın ediminin bir başkasının edimiyle aynı cinsten olması mümkün değildir. Bu nedenle, vekâlet sözleşmeleri takas ile sona erdirilemez (Tandoğan, 1987: 612; Akıncı, 1998: 67).

2.7 Zamanaşımı

Zamanaşımı aslında borcu sona erdiren bir sebep değildir. Zamanaşımı sadece alacaklının dava ve icra yoluyla talep etme hakkını ortadan kaldırır (Tutumlu, 1991:7; Eren, 2001: 1269; Tandoğan, 1987: 612). Zamanaşımına uğradıktan sonra bir borç, borçlunun ileri

süreceği zamanaşımı def'i ile eksik borç haline dönüşür (Tutumlu, 1991: 8). Bu andan itibaren alacaklı borcunu elde etmek için dava açamaz. Ancak borçlu borcunu ifa ederse, bu geçerli bir ifadır.

Vekâlet sözleşmesinde tarafların borcu da zamanaşımına uğrayabilir. Müvekkilin vekilin iş görmesine ilişkin alacağı, vekilin para alacağı ve yapmış olduğu masraflar ve uğradığı zararlar da zamanaşımına uğrayabilir.

BK m. 126/4'e göre, vekâlet sözleşmesinden doğan her türlü alacak kural olarak 5 yıllık zamanaşımı süresine tabi tutulmuştur. Bu süre müvekkilin ve vekilin alacakları için öngörölmüş zamanaşımı süresidir. Bu süre geçtikten sonra yapılan ödemeler geçerlidir ve sebepsiz zenginleşme davasına konu olmazlar (Eren, 2001: 1269; Tandoğan, 1987: 612; Akıncı, 1998: 146).

2.8 Yenileme

Yenileme, tarafların yeni bir borç ilişkisi kurmak suretiyle eski borcu sona erdirmeleridir (Eren, 2001: 1251; Koyuncuoğlu, 1972: 49). Yenileme, dar anlamda bir sona erme sebebidir zira borç ilişkisini değil, borcu sona erdirir. Ancak, sözleşmeden doğan tüm borçların sona erdirilmesi halinde yenileme, borç ilişkisine son verir.

Yenilemenin olabilmesi için tarafların bir yenileme sözleşmesi yapması gerekir. Bunun için geçerli iradenin yanı sıra, geçerli bir eski borca da ihtiyaç vardır. Eski borç geçersiz ise yenileme de geçersiz olur (Tekinay ve diğer., 1993: 1326; Eren, 2001: 1251). Taraflar dilerlerse yenileme ile geçerli bir vekâlet sözleşmesini sona erdirebilirler. Bu durumda vekâlet sözleşmesindeki iş görme borcu ile diğer yan borçlar da sona erer. Böyle bir halde 5 yıllık zamanaşımı süresine tabi vekâlet alacağı ortadan kalkar ve 10 yıllık zamanaşımı süreli yeni bir alacak meydana gelir (BK, m. 125).

2.9 Sürenin Sona Ermesi

Vekâlet sözleşmesinde vekil, zaman kaydına bağlı kalmadan bir iş görmeyi üstlenmiştir. Ancak vekâlet sözleşmesinde vekil belli bir süre için müvekkil adına belli bir yönde iş görme borcu altına girmiş olabilir. Vekilin işinin belli bir süre için tayin edilmiş olması, onu vekâlet sözleşmesinden çıkarıp hizmet sözleşmesine sokmaz (Akıncı, 1998: 64).

Vekâlet sözleşmesinde vekilin önceden belirlenen bir süre iş görmesi kararlaştırılmışsa, taraflarca belli edilen sürenin dolması ile vekâlet sözleşmesi sona erer. Bu durumda vekâlet sözleşmesinin, kira veya hizmet sözleşmelerinde olduğu gibi süresi uzamaz ve taraflar sözleşmeye devam etmek istiyorlarsa yeni bir vekâlet sözleşmesi yapmak zorunda kalırlar (Akıncı, 1998: 65).

Sürenin sona ermesiyle taraflar arasında tasfiye ilişkisi doğar. Müvekkil vekile varsa ücret ve masraflarını ödemek, zararlarını tazmin etmek; vekil de müvekkile hesap vermek ve alınanları iade etmek borcu altına girer.

3. VEKÂLETE ÖZGÜ SONA ERME SEBEPLERİ

3.1 Genel Olarak

BK m. 396 ve 397'de vekâlete özgü sona erme nedenleri düzenlenirken, bu sözleşmede en karakteristik borç olan vekilin iş görme borcunun kişisel niteliği, sözleşmenin çoğu zaman özel bir güven ilişkisine dayanması, müvekkilin öncelik taşıyan iradesi ve ağır basan

menfaati gibi etkenler göz önünde tutulmuştur. Belirtilen unsurlar vekâlet sözleşmesinde, bu sözleşmeye özgü sona erme sebeplerinin düzenlenmesi için mantıki zemin olarak kabul edilmiştir. Vekâlet sözleşmesine özgü sona erme sebeplerine geri alma, ölüm, ehliyetsizlik ve iflâstır.

3.2 Azil ve İstifa (Geri Alma)

Sözleşme ilişkisin sona erdiren sebeplerden biri de geri almadır. Geri alma fesih gibi sözleşme ilişkilerini geleceğe etkili olarak kaldırır (Eren, 2001: 1250; Buz, 1998: 91). İsviçre Borçlar Kanunu azil için geri alma (Widerruf); istifa için feshi bildirme (Kündigung) terimlerini kullanmaktadır (İBK m. 404) (Tandoğan, 1987: 620). Kullanılan her iki terime rağmen, iki halde de vekâlet sözleşmesinin tek taraflı ve varması gereken bir irade beyanıyla ileriye etkili olarak sona erdirilmesi söz konusudur (Akıncı, 1998: 74; Tandoğan, 1987: 620).

Geri alma bozucu yenilik doğuran bir haktır. Bu bakımdan varması gerekli irade beyanıyla kullanılır (Hatemi ve diğer., 1992: 443). Bu hak hukuki ilişkinin korunmaya layık görülen taraflarından birine bu ilişkiyi dilediği zaman sona erdirebilme ayrıcalığı tanıyan bir haktır. Bu ayrıcalıklı taraf sözleşme ilişkisini herhangi bir sebep göstermeden ve kural olarak tazminat ödemek zorunda kalmadan dilediği zaman sona erdirebilme yetkisine sahiptir. Bu hakkın kullanılması ihtar, ihbar veya süre verme gibi şartlara bağlanmamıştır. Geri alma hakkı geleceğe ilişkin sonuçlar doğurur. Geri almadan sonra o ana kadar ifa edilmeyen edimler artık talep edilemez, ifa edilen edimler ise sebepsiz zenginleşme davası ile geri istenebilir (Akıncı, 1998: 76; Tandoğan, 1987: 620).

Vekâlet sözleşmesi BK m. 396/1'e göre geri alma yoluyla her zaman sona erdirilebilir. Vekilin vekâlet sözleşmesini geri alma yoluyla sona erdirebilmesi için ne bir süre beklemeye ne de belli sebeplerin bulunmasına ihtiyacı vardır. Vekil vekâlet sözleşmesini her zaman sona erdirebilir. Vekâlet sözleşmesinin geri alma ile sona erebilmesi için, tarafların edimlerini tümüyle ifa etmiş olmalarına gerek yoktur. Geri alma ile tarafların tüm yükümlülükleri geleceğe etkili olarak ortadan kalkar. O zamana kadar doğan hak ve borçlar vekâlete ilişkin davalarla talep edilebilir.

Geri alma konusunda herhangi bir sınırlama yoktur. Sadece BK m. 396/2'de münasip olamayan zamanda geri alma hakkının kullanılması halinde diğer tarafın bu yüzden uğradığı zararın tazmin edileceği düzenlenmiştir. Bunun dışında kanun geri alma hakkının kullanılmasıyla ilgili herhangi bir sınır getirmemiştir. Geri alma hakkının vekâlet sözleşmesinin her iki tarafına da tanınmış olması ve bu hak kullanıldıktan sonra karşı tarafa bir tazminat ödenmesi mecburiyetinin getirilmemiş olması, vekâlet sözleşmesini, eser sözleşmesinden ayıran bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Vekâlet sözleşmesinde tarafların geri alma hakları ile diledikleri zaman sözleşmeye son verebilmesinin temel nedeni, sözleşmenin özel bir güven temeline dayanması ve vekilin borcunun şahsi bir nitelik taşımasıdır. Güven ilişkisi hiçbir sözleşmede vekâlet sözleşmesinde olduğu kadar yoğun değildir. Ancak, son zamanlarda her çeşit vekâlet ilişkisinin güven temeline dayanmadığı ve bu sebeple de geri alma hakkının sınırlandırılması gerektiği söylenmiştir (Tandoğan, 1987: 623; Akıncı, 1998: 87). Bununla birlikte geri alma hakkı vekâletin temel özelliği olduğu için, bu görüş doktrinde kabul görmemiştir (Tandoğan, 1987: 624).

Gerî alma hakkının şarta veya vadeye bağlanabilmesi mümkün değildir. Zira yenilik doğuran haklar açık ve kesin nitelikte olmalıdırlar. Şart veya vadenin varlığı vekâlet sözleşmesinin geri alınması hususunda karşı tarafı tereddüt ve şüpheye iter. Bu ise karşı tarafta belirsizliklere yol açacağından doğru bir yaklaşım değildir.

Gerî alma hakkının kullanılması herhangi bir şekilde bağlı değildir. Gerî alma hakkını hak sahibi açık veya zımni bir beyanıyla kullanabileceği gibi, hakkını kullandığını gösteren bir davranış sergilemesi de yerlidir. Ancak, böyle bir halde vekâletin sona erebilmesi için, karşı tarafın söz konusu durumdan haberinin olması gerekir. Aksi halde vekilin müvekkil adına yaptığı işlemlerden müvekkil bağlı olur. Gerî almanın şekle bağlı olması konusunda HUMK m. 68'de istisnaen yazılı şekil şartı aranmıştır.

Bazen vekâlet sözleşmesinde, sözleşmenin geri alma yoluyla sona erdirilmesi mümkün değildir. Vekâlet sözleşmesi tam üçüncü kişi yararına sözleşme ise ve sözleşmeden ayarlanan üçüncü şahıs edimi vekilden talep etmişse, bu durumda müvekkil geri alma hakkını kullanarak sözleşmeyi sona erdiremez. Zira bu durumda müvekkil, alacak üzerinde tasarruf yetkisini yitirmiştir (Akıncı, 1998: 86).

Vekâlet sözleşmesinde vekâletin geri alınması önceden kaldırılamayacağı gibi sınırlandırılmaz da. Zira BK m. 396/1'de yer alan hüküm emredici niteliktedir. Söz konusu hükme göre, vekâletin geri alınmasından feragat edilmesi caiz değildir. Ancak, son zamanlarda taraftar bulan yeni bir görüşe göre, güven unsurunun yoğunluğunun düşük olduğu atipik vekâletler yönünden geri alma hakkından feragat edilebileceği ileri sürülmektedir (Tandoğan, 1987: 627; Akıncı, 1998: 87). Uygulamada geri alınamayan akreditifte, akreditif teyit edildikten sonra, müvekkilin vekâleti geri alma talebi olsa bile, banka leh tarafe ödemeyi yapmakta ve neticede müvekkilin vekili borcundan kurtarma yükümlülüğü doğmaktadır (Akıncı, 1998: 91; Tandoğan, 1987: 626).

Bunun dışında vekilin görevine haksız olarak son verilmesi veya işini yapmasına engel olunması halinde, vekilin ücrete hak kazanacağına ilişkin özel hükümler de vardır. Söz konusu hükümler komisyoncu (BK m. 423/1) ve avukatın azlini düzenleyen hükümlerdir (Avukatlık Kanunu m. 174). Bu hükümler de geri alma hakkını kısıtlayıcı nitelik arz etmektedirler. Söz konusu hükümlere göre haklı bir sebep olmaksızın müvekkil geri alma yoluyla sözleşmeyi sona erdirmişse, avukatın ücretinin tamamını ödemek zorundadır.

Gerî alma hakkının kullanılmasının varması gereken bir irade beyanı şeklinde olması gerekir. BK m. 398'e göre vekilin sözleşmenin sona erdiğini öğrenmesinden önce yapmış olduğu işlemlerden dolayı, müvekkil vekâlet sözleşmesi devam ediyormuş gibi sorumlu olur. Bu durum yenilik doğuran hakların niteliğiyle bağdaşmaz. Zira yenilik doğuran haklar varması gereken irade beyanlarıdır, bunların öğrenilmesi gerekmez. Ancak BK m. 398 hükmü ile geri alma beyanını vekile varmasından öğrenmesine kadar geçecek zaman içinde de sorumluluğun müvekkile ait olacağı düzenlenmiştir.

Gerî almanın hüküm ve sonuç doğurmasının ortaya çıkaracağı sakıncaları bertaraf etmek için, özel bir düzenleme olarak Avukatlık Kanunu m. 41 getirilmiştir. Buna göre, kendi isteği ile işten çekilen avukat, müvekkili yeni bir avukat buluncaya kadar işlerinin aksamaması için 15 gün süre ile işlerine devam etmek zorundadır. Bu durum da geri almanın derhal hüküm ve sonuç doğurmasına bir istisna teşkil etmektedir.

Gerî alma ile ilgili olarak değinilmesi gereken bir başka konu da geri almanın vekâletten doğan alacaklara etkisi konusudur. Vekil müvekkili aleyhine açacağı dava ile işi gereği gibi

yerine getirebilmek için yapmış olduğu masrafları ve ödediği avansları faiziyle birlikte müvekkilden talep edebilir (Hatemi ve diğer., 1992: 432; Akıncı, 1998: 151). Ayrıca vekâletin ifasından dolayı uğradığı zararları ve üçüncü kişilere karşı borçlandığı edimleri de talep edebilir. Müvekkil de vekilden hesap vermesini ve almış olduğu şeylerin iadesini talep edebilir. Geri alma halinde müvekkil ücretinin tamamını isteyemez. Ancak yapmış olduğu işle orantılı olarak ücret isteyebilir. Bu bakımdan geri almanın haklı bir sebebe dayanıp dayanmaması önem taşımaz. Müvekkil geri almayı haklı bir sebebe dayandırmadan yapmış olsa bile, vekil ücretin tamamını talep edemez. Vekile kısmi ücret belirlenirken harcanılan zaman, işin zorluğu ve işin değeri dikkate alınır. Ancak bazı istisnai hallerde kısmi ücret yanında vekilin müspet zararlarının da tazmin edilmesi gerekebilir. Sözgelimi vekil sözleşmenin devam edeceğini düşünerek başka işleri reddetmişse, kısmi ücret zararını karşılamadığı takdirde müspet zararının tazminini isteyebilmelidir (Hatemi ve diğer., 1992: 423). Ayrıca vekil işi gereği gibi yapabilmek için ilmi araştırma yapmış, emek, zaman ve para harcamışsa bunları da masraf adı altında müvekkilden talep edebilmelidir. Geri alma halinde vekil müvekkilden kural olarak işle orantılı bir ücret isteme yetkisine sahipken bazı hallerde istisnaen vekilin ücretinin tamamının ödenmesi gerekebilir. Avukatlık Kanunu m. 174/2'de "Avukatın azli halinde ücretin tamamı verilir. Şu kadar ki avukat kusur veya ihlalden dolayı azledilmiş ise ücret ödenmesi gerekmez" denilerek istisnai bu durum belirtilmektedir. Yargıtay'a göre de haksız azledilen avukatın ücretinin tamamının ödenmesi gerekir².

Geri alma hakkı vekil tarafından da kullanılabilir. Vekil haklı sebebe dayanmaksızın geri alma yoluyla sözleşmeyi sona erdirmişse, ücret isteyemez. Nitekim Avukatlık Kanunu m. 174/1 de bu yönde düzenleme getirmiştir.

Kural olarak geri alma her zaman caizdir ve bunun için haklı bir sebep veya bir süreye ihtiyaç yoktur. Bu nedenle geri alma bir tazmin borcu doğurmaz. Ancak BK 396/2'ye göre uygun olmayan bir zamanda geri alma hakkının kullanılması halinde, vekâleti bu yola sona erdiren kimse karşı tarafın zararını tazmin etmek zorundadır. Buradaki uygun olmayan zamanda geri alma kavramı ile haklı olmayan sebeple geri alma kavramı aynı şeyi ifade etmemektedir. Vekâlette geri alma konusunda tazmine yol açan unsur haklı olmayan sebep olarak kabul edildiği takdirde, BK m. 396/1 hükmü görmezden gelinmiş olur. Bunun sonucunda ise vekâlet sözleşmesi ile hizmet sözleşmesi arasındaki farkı ortadan kalkar. Oysa Borçlar Kanunu vekâlet sözleşmesinin sona ermesi için haklı sebep aramadığı gibi, hizmet ve vekâlet sözleşmelerini birbirinden ayırmıştır. Vekâlette geri alma hakkının kullanılabilmesi için güven duygusunun sarsılmış olması yeterlidir. Güven duygusu da sübjektiftir kişiye göre değişebilir. Şu halde geri alma konusunda tazminata hükmetmek için uygun olmayan zaman kavramı açıklanmalıdır. Eğer sözleşmenin sona ermesi elverişli olmayan bir zamanda gerçekleşmişse, geri alma uygun olmayan zamanda yapılmıştır (Tandoğan, 1987: 634). Sözgelimi avukat duruşmayı son aşamaya kadar yürütmüş ve davanın kazanılacağı anlaşılmış ve ücret de başarıya göre belirlenmişse, karardan önce müvekkilin vekâlet sözleşmesinin geri alma suretiyle ortadan kaldırması, uygun olmayan zaman olarak kabul edilebilir. Vekâlet sözleşmesinde geri alma hakkının zamansız olarak kullanılması halinde, müvekkilin hakları da ihlal edilebilir. Sözgelimi doktorun hastayı uygun olmayan zamanda (mesela ameliyat masasında) bırakması sadakat yükümünün ihlali olarak kabul edilebilir. Bu durumda vekil müvekkilin zararlarını tazmin etmek zorunda

² 13. HD 14.5.1995, 1668 E. 5441 K.

kalır. Zamansız geri almanın tazmin borcuna yol açabilmesi için karşı tarafın bu yüzden bir zarara uğramış olması gerekir (Tandoğan, 1987: 637; Akıncı, 1998: 164). Ancak bu zararın önemli olması gerekmemektedir. Herhangi bir zarar olması yeterlidir. Vekâletin zamansız geri alınması halinde menfi zarar olarak kabul edilmeyen bazı zararlar da söz konusu olabilir. Bu zararların da zamansız geri alan taraf tarafından tazmin edilmesi gerekir. Geri almanın zamansız olduğunu, tazminat talep eden taraf ispat etmektedir.

Hukuki işlemlerin yapılmasını konu alan vekâlet sözleşmeleri zorunlu olarak bir temsil yetkisini içerirler. Temsilde vekâlet sözleşmesinin geri alınmasının üçüncü kişilere bildirilmesi gerekir. Geri alma bildirilmemişse, temsilcinin yaptığı işlemlerden temsil olunan üçüncü kişilere karşı sorumludur. Temsil yetkisinin geri alınması herhangi bir vasıta ile yapılabilir. Bu bildirim yapılmazsa, üçüncü kişinin zararı temsil olunan tarafından karşılanmak zorundadır (BK, m. 34/3).

Alt vekâlet ve ikame vekâlet genellikle sona erme bakımından ilk vekâletten bağımsızdır. İlk vekilin azledilmesi alt vekâlet ve ikame vekâleti etkilemeyecektir (Tandoğan, 1987: 644). Alt vekilin müvekkil veya ilk vekil tarafından azledilmesi gerekirken; ikame vekil sadece müvekkil ile ilişkiye girdiğinden müvekkil tarafından azledilebilir. İlk vekilin istifası alt vekili, alt vekilin istifası ilk vekilin vekâletini sona erdirmez.

Birden fazla vekille aynı işin görülmesi için her biri yalnız başına hareket edebilir yetkisiyle vekâlet verilmişse, vekillerden birinin azledilmesi sadece o vekilin vekâlet sözleşmesini sona erdirir.

3.3 Ölüm

BK m. 397/1' göre aksi sözleşmeden anlaşılmadıkça gerek vekilin gerekse müvekkilin ölümü ile vekâlet sözleşmesi sona erer. Ancak, vekâletin sona ermesi müvekkilin menfaatini tehlikeye sokuyorsa, vekil, müvekkil veya mirasçıları vekâletten doğan iş görme borcunu ifaya devam ile mükelleftirler. Kural ölüm ile vekâletin sona ermesi istisnası ile bazı hallerde devam etmesidir (Tandoğan, 1987: 651).

Vekâlet sözleşmesinin mirasçılarla devam edebilmesi için mirasçıların açık veya zımni irade beyanlarıyla vekâlet ilişkisinin devam ettirmek istediklerini ortaya koymaları gerekir. Mirasçılar açık veya zımni olarak vekâlet sözleşmesine girmişlerse sözleşmenin tarafı olarak sorumlu olmaya başlarlar (Akıncı, 1998: 175).

Ölüm sebebiyle vekâlet ilişkisi sona ermeden önce vekil müvekkil adına bazı işler yapmış olabilir. Vekilin bu işleri için doğan hak ve borçları müvekkilin mirasçılarına intikal eder (Gürsoy, 1977: 13).

Vekil ölmüşse onun mirasçıları, müvekkile karşı vekâlet sözleşmesinden doğan hak ve borçları ileri sürebilir. O ana kadar yapılmış olan işin ücreti, masraflar ve zararlar talep edilebilir (Gürsoy, 1977: 14).

Ölüm sebebiyle vekâlet sözleşmesinin sona erdiğini öğreninceye kadar vekilin yaptığı işlemlerden dolayı müvekkil ya da mirasçıları kural olarak sorumludur. Temsil yetkisini içeren vekâlet sözleşmelerinde üçüncü kişinin sona ermeyi bilmemesi halinde, öğrendiği ana kadar vekilin yaptığı işlemler müvekkil ya da mirasçıları bağlar. Şu halde sona ermeyi öğrenen vekilin yaptığı işlemler artık müvekkil ya da mirasçıları kural olarak bağlamaz (Gürsoy, 1977: 13).

Bazen sona ermeye rağmen vekilin iş görme borcu devam eder. Vekâletin sona ermesi müvekkilin menfaatini tehlikeye sokuyorsa, müvekkil veya mirasçılar işleri bizzat görebilecek hale gelinceye kadar vekil vekâleti ifaya devam ile mükelleftir. Bu borç sadakat borcunun olağan bir neticesidir ve kanundan doğmaktadır. Bunun için müvekkilin menfaatinin tehlikeye düşmüş olması; vekilin devam etmesinin mümkün ve caiz olması gerekmektedir.

3.4 Ehliyetsizlik

BK m. 397/1'e göre vekâlet gerek müvekkilin ve gerekse vekilin ehliyetini yitirmesi ile son bulur. Bu durum vekâlet sözleşmesinin kişiselliğinden ve güvene dayalı olmasından kaynaklanmaktadır. Böyle bir halde müvekkilin menfaati tehlikeye düşüyorsa, vekâletin devamı uygun olduğu ölçüde mümkün olabilecektir.

Vekâlet bir ticari işletme ile ilgili olup, müvekkil temyiz kudretinden yoksun hale gelmişse, müvekkile bir kanuni temsilci atanıncaya kadar, işlerin kesintiye uğramaması için vekâletin devam etmesi gerekir (Tandoğan, 1987: 665).

3.5 İflâs

BK m. 397/1'e göre hem müvekkilin hem de vekilin iflâsı vekâleti sona erdirir. Yukarıda taraflardan birinin ölümü halinde geçerli olan koşul ve hükümler iflâs halinde de geçerlidir.

İflâs kişinin hak ve hukuki işlem ehliyetini ortadan kaldırmaz. İflâsın açılması ile müflisin iflâs masasına giren mal ve alacaklar üzerindeki tasarruf yetkisi kısıtlanır. Bu nedenle iflâs masası ile ilgili olmayan vekâlet sözleşmeleri bakımından vekâlet sözleşmesinin iflâsa rağmen devam edeceğini söylemek yerinde olur. Zira müvekkilin tek başına yapabileceği işlemleri vekil aracılığıyla yapmasında hiçbir sakınca yoktur.

Vekâletin konusu maddi bir sonuca yönelik bir iş görme olup da masrafsızsa, iflâsa rağmen vekâlet devam eder. Vekâlet sözleşmesinin konusu maddi bir işin görülmesi ise vekilin iflâsı sözleşmeyi sona erdirmez (Tandoğan, 1987: 669). Bununla beraber vekilin iflâsı artık vekâletten doğan görevlerini yerine getirmesine engel oluyorsa sözleşme sona ermelidir.

4. SONUÇ

Vekâlet sözleşmesini sona erdiren sebeplerin bir kısmı tüm sözleşmelere özgü nedenler, bir kısmı ise sadece vekâlet sözleşmesine özgü nedenlerden oluşmaktadır.

Diğer tüm sözleşmeler gibi vekâlet sözleşmesini de sona erdiren genel nedenler; ifa, ibra, alacaklı ve borçlu sıfatlarının birleşmesi, imkânsızlık, takas, zamanaşımı, yenileme ve sürenin dolmasıdır.

Vekâlete özgü sona erme sebepleri ise; geri alma (azil ve istifa), ölüm, ehliyetsizlik ve iflâstır.

Vekâletin sona ermesi özel olarak BK m. 396-398 arasında düzenlenmiştir. Burada vekâlete özgü sona erme sebepleri ele alınmıştır. Yasa koyucu, vekâlet sözleşmesinin güven temeline dayanan bir sözleşme olmasından dolayı özel olarak sona ermesini, ihtiyaç olarak görmüştür. Söz konusu hükümlere bakıldığında vekâlet sözleşmesinin, özellikle geri alma yoluyla son derece kolay sona erdirilebildiğini söyleyebilmek mümkündür. Bu durum vekâlet sözleşmesinin tarihsel süreç içinde geçirmiş olduğu aşamalara uygun bir yaklaşımdır. Ancak, günümüzde vekâlet sözleşmesi, güven temeline dayanan ücretsiz bir

sözleşme olması niteliğinden giderek uzaklaşmaktadır. Söz konusu sözleşme, ücret karşılığında serbest meslek şeklinde işlerini icra eden profesyonel kişiler tarafından yerine getirilmektedir. Bu anlamıyla düşüldüğünde vekâlet sözleşmesinin, geri alınması ve bunun da ihbar ve ihtara gerek kalmadan yapılabilmesi ve ücret bakımından da vekil bakımından çeşitli kısıtlamalara yol açabilmesi, çeşitli haksızlıkların ortaya çıkmasına neden olabilecek niteliktedir. Bu bakımdan vekâlet sözleşmesinin sona ermesine ilişkin hükümlerin yasa koyucular bu alanda çalışmalar yapmaya kadar yasa uygulayıcılar tarafından hassasiyetle irdelenmesi ve uygulanması faydalı olur.

KAYNAKLAR

- Akgün, M. Z. (1953). *Vekâlet Akdi Ve Bazı Akitlerden Farkı*, Adalet Dergisi, C. 44, S. 1397-1422.
- Akıncı, Ş. (1998). *Vekâlet Sözleşmesinin Sona Ermesi* (Yayınlanmamış Doçentlik Çalışması), Konya.
- Akünel, T. (1972) *İsviçre Federal Mahkemesinin Mimarlık Sözleşmesi Niteliği Konusundaki 3 Ekim Tarihli Kararı*, İühfm C. 15, S. 1-4, S. 702-707
- Aral, F. (2002). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, 4. Baskı, Yetkin Kitabevi, Ankara.
- Aral, F. (1994). *Türk Borçlar Hukukunda Takas*, Savaş Yayınevi, Ankara. (Kısaltılmışı; Aral Takas)
- Buz, V. (1998). *Borçlunun Temerrüdünde Sözleşmeden Dönme*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Eren, F. (2001). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, 7. Baskı, Beta Kitabevi, İstanbul.
- Gürsoy, K. T. (1977). *Vekâlet Akdinin Ölüm Nedeniyle Sona Ermesi Ve Sonuçları, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Temsil Ve Vekâlete İlişkin Sorunlar Sempozyumu*, İstanbul.
- Hatemi, H., Serozan, R., Arpacı., A. (1992). *Borçlar Hukuku Özel Bölüm*, Beta Yayınevi, İstanbul.
- Karahasan, M. R. (2002). *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri Öğreti Yargıtay Kararları*, C. 2, Ankara.
- Karahasan, M. R. (1992). *Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, C. 6, Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Koyuncuoğlu, T. (1972). *Türk İsviçre Hukukunda Borcun Yenilenmesi*, İstanbul Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Yayınları, İstanbul.
- Kötelı, M. A. (1985). *Hizmet Aktini İstisna Ve Vekâlet Akitlerinden Ayırıcı Kısıtlar Üzerine Bir İnceleme*, İstanbul Barosu Dergisi, C. 59 S. 80-88.
- Tandoğan, H. (1987). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C. 2, 3. Baskı, Ankara.
- Tekinay, F., Akman, H., Burcuoğlu H., Altop, İ., (1993). *Tekinay Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Beta Yayınları, 7. Basım, İstanbul.

- Tunçomağ, K. (1977). *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, C. 2, İstanbul.
- Turanboy, K. N. (1998). Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, *İbra Sözleşmesi*, Ankara.
- Tutumlu, M. A. (1991). *Türk Borçlar Hukukunda Zamanaşımı Ve Uygulaması*, Lale Kitabevi, İstanbul.
- Uygur, T. (1994). *Açıklamalı İçtihatlı Borçlar Kanunu Özel Borç İlişkileri*, C. 6, Savaş Kitabevi, Ankara.
- Yavuz, C. (2002). *Türk Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Beta Kitabevi, 6. Baskı, İstanbul.
- Zevkliler, A. (2002). *Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri*, Turhan Kitabevi, 7. Baskı, Ankara.